

2013-CÜ İLİN ƏSAS QRANT MÜSABİQƏSİ (EIF-2013-9(15)) ÇƏRÇİVƏSİNDƏ YERİNƏ YETİRİLMİŞ LAYİHƏ ÜZRƏ NƏŞRLƏR VƏ ƏSAS ELMİ NƏTİCƏLƏR

Ərəb-müsəlman dünyasında təkcə bəlağət deyil, kitab mədəniyyəti, dil, ədəbiyyat, lüğətçilik və poetikanın yaranma və inkişafı da Qurani öyrənmək və öyrətmək zərurətindən doğmuşdur.

Qurani-Kərim bədii söz sənəti üçün bir sıra baxımdan mühüm bəlağət qaynağı olaraq tanınır. Bu mənada Qurani-Kərim yazar və şairlər üçün mənəvi-əxlaqi dəyərlər və zəngin söz abidəsidir. Ona görə də söz sənətində Qurani məzmun keyfiyyətlərindən faydalanma imkanları genişdir. Qurani istər məzmun qatları, istər əxlaqi-mənəvi dəyərləri, istərsə də, onun bənzərsiz bəlağət özəllikləri və zərif söz incəlikləri orta çağların söz sənətində, o cümlədən, aşıq yaradıcılığında özünə möhkəm yer tutdu. Klassik Azərbaycan söz sənətinin dəyərləndirilməsində Qurani bənzərsiz bəlağət özəlliklərinin, zərif söz incəliklərinin zəngin və ibrətamiz mövzularının əhəmiyyəti inkaredilməz bir həqiqətdir.

Aşıq yaradıcılığı və dastanlar üzərində apardığımız tədqiqata əsasən belə bir qənaətə gəldik ki, təkcə Azərbaycan klassikləri deyil, aşıqlarımız da bu sahədə misli-bərabəri olmayan uğurlar qazanmışlar. Bu da hər iki ədəbi miraslar arasında qırılmayan, hətta belə desək, dövəmlər çərçivəsində bir-birini tamamlayan bağlılığın mövcud olduğunu göstərir.

Allah kəlamı bəşər sözlə ölçülə və müqayisə edilə bilməz, lakin yazarların yaradıcılığına hikmət, ibrət, nəsihət dolu dəyər qata bilər. Apardığımız araşdırma nəticəsində o qənaətə gəlirik ki, aşıq yaradıcılığı da sözün geniş mənasında öz mayasını Qurani-Kərimin qeyd etdiyimiz dəyərlərindən alıb.

Aşıq yaradıcılığında klassik ənənəvi mövzular, islami qayda-qanunlar, dəyərlər, Şərq nəzəri sisteminin terminləri, Qurani ecazkar məzmun qatları və həmçinin Qurani istilahlər dövrün tələbi çərçivəsində, aşığın yaşadığı mühitin ümumi və fərdi üslubuna uyğun şəkildə öz layiqli yerini tutmuşdur. Onların özəlliyi də klassik ənənələri aşıq sənətinin qovşağında vəhdətli şəkildə əks etdirmələrindədir.

Təəssüflər olsun ki, Azərbaycanda ədəbi tənqid, ədəbiyyatşünaslıq və ədəbiyyat nəzəriyyəsi keçmiş sovetlər dövründə öz nəzəri qaynaqlarından uzaq düşmüş, klassiklərin yaradıcılığında işlənən zəngin və çeşidli vasitələr, söz və məna üzərində qurulan poetik kateqoriyalar sovet ədəbi məktəbinin irəli sürdüyü qəliblər çərçivəsində tədqiq edilmişdir. Təqribən 2000-ci illərdən başlayaraq bəlağət elmi haqqında yazılan əsərlər sayəsində bu sahədə köklü dəyişikliklər özünü göstərməyə başlasa da, bədiiyyatın tədqiqində ikili yanaşma hələ də özünü göstərməkdədir.

Bu hal, yəni ikili yanaşma aşıq yaradıcılığı poetikasının öyrənilməsində özünü daha qabarıq şəkildə göstərir. Qurana, islamın qayda-qanunlarına söykənən hikmətli aşıq sözü və onun bütövlükdə kəlamı mayalandığı nəzəri sistem baxımından öz təqdim poetikasını düzgün şəkildə tapmamışdır. Buna görə də bu monoqrafiyada aşıq yaradıcılığının poetikasına, qısa da olsa, yer ayırmağı vacib hesab etdik.

Şair və aşıqların yaradıcılığında onların mötəbər sözünü düzgün təhlil etmək, dini-fəlsəfi baxımından dəyərləndirmək, müxtəlif dövrə poeziyasında bəşəri, dini-fəlsəfi, elmi-estetik düşüncələri düzgün və yerli-yerində təhlil etmək üçün tədqiqatda müqayisəli metoda önəm vermişik və nəticədə bu qənaətə gəlmişik ki, klassik ədəbiyyatda mövzular ilkin olduğu üçün təfərrüatlı (mübəyyən) şəkildə, aşıq yaradıcılığında təfərrüatlı hallar istisna olmamaq şərti ilə rəmzləşmiş, simvollaşmış şəkildə öz əksini tapıb. Mövzuların rəmzləşmiş, simvollaşmış halda işlədilməsi özünü müasir ədəbiyyatda da göstərir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu tərəfindən 13 fevral 2015-ci il tarixində imzalanmış EIF-2013-9(15)-46/36/5-M-34 layihə nömrəsinə əsasən yazılan "Aşıq yaradıcılığı və dastanlar Şərq poetikası və islami dəyərlər baxımından" adlı kitabda aşıq şeirinin ənənəvi cəhətləri Qurani motiv və islami dəyərlər elmi ədəbiyyatda ilk dəfə olaraq geniş şəkildə işıqlandırılıb və bu günə qədər tədqiqat obyektı olmayan Şərq poetikası (bəlağət elmi) müstəvisində öz araşdırmasını tapmışdır.

№	Nəşr haqqında məlumat (Məqalələr)	Tam mətn
1	<p>Məqalənin adı: Xalq dastanlarında qurandan qaynaqlanan məzmun və üslub xüsusiyyətləri</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Quliyeva V.</p> <p>Nəşrin adı: Filologiya məsələləri, №6, 2015, s.247-262</p> <p>E-link: http://www.filologiyameseleleri.net/dilcilik.html</p> <p>DOI: -</p> <p>İndekslənmə: -</p> <p>İF: -</p>	
Nəşr haqqında məlumat (Tezislər)		
1	<p>Tezisin adı: Ашугское творчество и классическое наследие в контексте художественности восточной теоретической системы</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Кулиева М.</p> <p>Nəşrin adı: Материалы 2 международной научно-практической конференции, Пятигорск, 2015, с.106-118</p>	
Nəşr haqqında məlumat (Kitab)		
1	<p>Kitabın adı: Aşıq yaradıcılığı və dastanlar Şərq poetikası və islami dəyərlər baxımından</p> <p>Müəlliflərin S.A.A: Quliyeva M.</p> <p>Nəşrin adı: "Elm və təhsil" nəşriyyatı, Bakı, 2016-cı il, 404 s.</p>	